

۸۹۱۱۷۱۳

دانشگاه شهید چمران اهواز
دانشکده الهیات و معارف اسلامی
گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی

پایان نامه کارشناسی ارشد

عنوان:

حقوق اقلیت‌های دینی و مذهبی در فقه و حقوق اسلامی

نگارش:

سمانه پروانه دوغ آبادی

استاد راهنما:

دکتر محمدعلی حسینی منش

استاد مشاور:

دکتر عبدالحسین رضایی راد

مهر ۱۳۸۹

تقدیم به

یگانة منجی بشریت حضرت بقیة الله الاعظم

که فریادگر حق، طلایه دار آزادی و آخرین حجت آفریدگار است.

سپاس‌گزاری

پروردگار منان را سپاس‌گزارم که به نور‌هدایت راهم را گشاده‌گردانید و گام‌هایم را استوار، تاب‌توانم در راستای

ترویج فقه اسلام قدمی هر چند ناچیز را بردارم.

در این طریق از رهنمودهای ارزشمند استاد راهنمای فریخته‌جناب آقای دکتر حسینی‌نیش و هم‌راهی استاد مشاور

گرامی جناب آقای دکتر رضایی‌راو که بی‌شک من را در رسیدن به این هدف یاری‌کردند قدر دانی می‌کنم

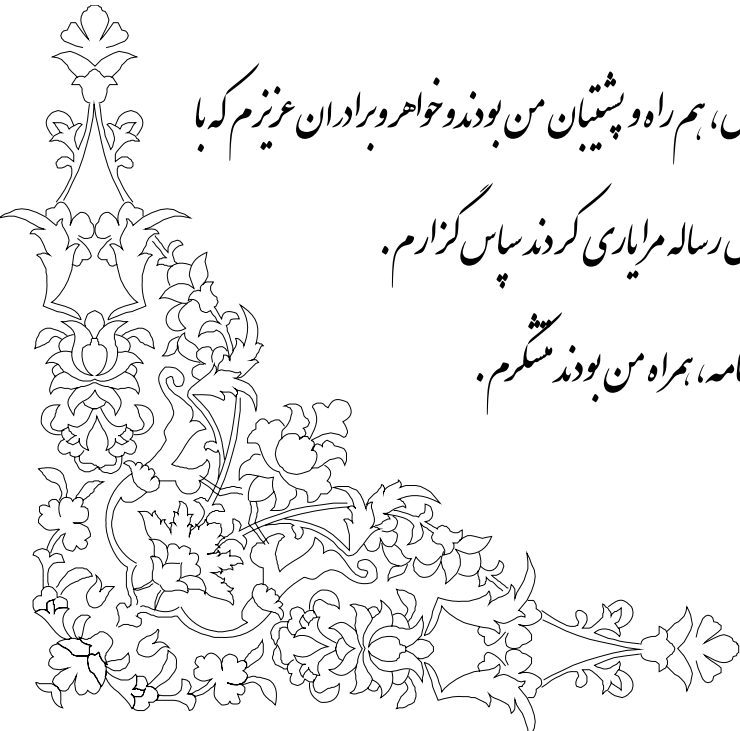
، همچنین زحمات کلیه اساتید محترم را که در طول دوران تحصیل از دریای بی‌کران دانش و علم‌شان فیض‌بردم را

ارج می‌نم.

از پدر و مادر بزرگوارم که در تمام دوران زندگی و تحصیل، هم‌راه و پشتیبان من بودند و خواهر و برادران عزیزم که با

عینیت و مساعدت‌های خویش در مراحل مختلف نگارش رساله‌م یاری‌کردند سپاس‌گزارم.

هم‌چنین از همه دوستانم که به نوعی در نگارش این پایان‌نامه، همراه من بودند متشکرم.

چکیده پایان نامه

موضوع پایان نامه: حقوق اقلیت های دینی و مذهبی در فقه و حقوق اسلامی	
نام و نام خانوادگی: سمانه پروانه دوغ آبادی	درجه تحصیلی: کارشناسی ارشد
رشته: الهیات و معارف اسلامی	گرایش: فقه و مبانی حقوق اسلامی
محل تحصیل: دانشگاه شهیدچمران اهواز	دانشکده: الهیات و معارف اسلامی
تاریخ فارغ التحصیلی: ۱۳۸۹/۷/۱۰	تعداد صفحات: ۲۰۲ص
استاد راهنما: دکتر محمدعلی حسینی منش	
کلید واژه ها: اقلیت دینی، اقلیت مذهبی، آزادی، اهل ذمه	
چکیده:	
<p>رعایت حقوق اقلیت های دینی و مذهبی یکی از دغدغه های جامعه بشری زمان حاضر و مورد تاکید کنوانسیون های مختلف بین المللی است. در دین اسلام نیز رعایت حقوق این گونه افراد، مورد توجه قرار گرفته است. فقه اسلام، با استفاده از منابع غنی اسلامی و شیعی و با تاکید بر آیات و روایات و کلام معصومان علیهم السلام، بارها و در بحث های مختلف بر اعطای حقوق اقلیت ها و ایجاد شرایط مطلوب زندگی برای آنان تصریح کرده و احترام به حقوق آنها را ایده ای بلند و ارزش مند، معرفی کرده که در پرتو آن، بسیاری از تنش ها، فروکش خواهد شد و بسیاری از معضلات که امروزه جهان به ویژه جامعه اسلامی ما درگیر آن است به وادی سلامت ره خواهند پویید. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز با الهام از تعالیم فقهی اسلام و سیره نبوی بر بسیاری از حقوق و آزادی های اقلیت های دینی و مذهبی، تاکید ورزیده و با توجه به وضعیت ویژه آنها به عنوان اقلیت و هم چنین مسئولیت آنها به عنوان شهروند در جامعه اسلامی حوزه گسترده ای از حقوق را برای اقلیت ها در نظر گرفته است.</p>	

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۲	اهمیت موضوع
۴	پیشینه موضوع
۵	هدف
۵	روش تحقیق
۶	تعریف مساله و فرضیه ها
۷	ساختار
۹	بخش اول: کلیات
۱۰	فصل اول: شناسایی اقلیت ها
۱۰	مبحث اول: تعریف اقلیت
۱۱	مبحث دوم: انواع اقلیت ها
۱۱	۱-۲ اقلیت دینی
۱۵	۲-۲ اقلیت مذهبی
۱۵	۳-۲ ادیان و مذاهب ساختگی
۱۶	مبحث سوم: تقسیم اقلیت های دینی
۱۸	مبحث چهارم: ذمه و شرایط آن
۱۸	۱-۴ مفهوم ذمه
۱۸	۲-۴ شرایط ذمه
۲۰	۳-۴ جزیه
۲۰	۱-۳-۴ مفهوم جزیه
۲۰	۲-۳-۴ تفاوت جزیه و خراج
۲۲	۳-۳-۴ شرایط جزیه
۲۹	۴-۴ قرارداد ذمه در زمان حاضر

۳۰	۴-۵ ضمانت اجرای قرارداد ذمه
۳۲	فصل دوم: تاریخچه حقوق اقلیت‌ها
۳۲	۱-۲ تاریخچه حقوق اقلیت‌ها در اسلام
۳۵	۲-۲ تاریخچه حقوق اقلیت‌ها در اسناد بین الملل
۳۷	فصل سوم: ضرورت احترام به حقوق اقلیت‌ها
۴۴	نتیجه گیری بخش اول
۴۵	بخش دوم : حقوق اقلیت‌ها
۴۶	فصل اول: مفهوم حق و آزادی
۴۶	۱-۱ مفهوم حق
۴۷	۲-۱ مفهوم آزادی و توجه به آن در اسلام
۴۹	فصل دوم: حقوق و آزادی‌های اساسی و امنیت فردی اقلیت‌ها
۴۹	مبحث اول: حقوق و آزادی‌های شخصی
۴۹	۱-۱ حق حیات
۴۹	۲-۱ امنیت فردی
۵۱	۳-۱ آزادی رفت و آمد و انتخاب اقامتگاه
۵۶	مبحث دوم: آزادی فکر
۵۶	۱-۲ آزادی عقیده
۶۳	۲-۲ آزادی بیان
۶۴	۳-۲ آزادی عقیده و بیان در اسناد بین المللی
۶۶	۴-۲ آزادی فرایض و مراسم
۶۷	۵-۲ آزادی تغییر مذهب (ارتداد)
۷۰	۶-۲ آزادی تاسیس و امنیت معابد و اماکن مقدسه
۷۲	فصل سوم: حقوق و آزادی‌های سیاسی اقلیت‌ها
۷۲	مبحث اول: مفهوم شناسی
۷۵	مبحث دوم: مبانی مشارکت از دیدگاه اسلام
۷۸	مبحث سوم: انتخاب نمایندگان و حدود اختیارات آنها
۸۰	مبحث چهارم: مناصب و مقام‌های سیاسی
۸۲	مبحث پنجم: امکان تاثیر بر اعمال حکام
۸۳	مبحث ششم: آزادی مجامع و انجمن‌ها

۸۴	مبحث هفتم: آزادی تشکیل شورا
۸۶	فصل چهارم: حقوق و آزادی‌های قضایی اقلیت‌ها
۸۶	مبحث اول: حقوق قضایی
۸۶	۱-۱ حق دادخواهی
۸۷	۲-۱ حق داوری
۸۷	۳-۱ صلاحیت قضایی و قانونی
۸۷	۱-۳-۱ تعریف
۸۸	۲-۳-۱ پیشینه مساله
۹۱	۳-۳-۱ تقسیم بندی دعاوی
۹۱	۱-۳-۳-۱ دعاوی غیر حقوقی
۹۲	الف- جرایمی که در اسلام و دین متداعیین جرم است
۹۳	ب- جرایمی که فقط در دین اسلام جرم است
۹۴	ج- جرایمی که فقط در دین متداعیین جرم است
۹۴	۲-۳-۳-۱ دعاوی حقوقی
۹۴	الف- غیر احوال شخصیه
۹۵	ب- احوال شخصیه
۹۸	۴-۳-۱ وظیفه دادگاه در رسیدگی به جرایم اقلیت‌ها
۹۸	۱-۴-۳-۱ وظیفه دادگاه در جایی که پیرو دین واحد نباشند
۱۰۰	۲-۴-۳-۱ وظیفه دادگاه در جایی که پیرو دین واحد باشند
۱۰۱	مبحث دوم: حقوق کیفری
۱۰۲	۱-۲ قتل عمد
۱۰۲	الف- قتل مسلمان، توسط غیر مسلمان
۱۰۳	ب- قتل غیر مسلمان توسط غیر مسلمان
۱۰۴	ج- قتل غیر مسلمان توسط مسلمان
۱۰۷	د- قتل مرتد توسط غیر مسلمان
۱۰۷	۲-۲ قتل غیر عمد
۱۰۸	الف- در قتل غیر عمد مسلمان توسط غیر مسلمان، دیه بر عهده کیست
۱۰۸	ب- میزان دیه قتل ذمی توسط مسلمان چقدر است
۱۱۴	ج- دیه جنین ذمی

۱۱۴	۳-۲ تجاوز به ناموس
۱۱۴	الف- زنا
۱۱۹	ب- لواط
۱۲۰	ج- قذف
۱۲۲	۲-۴ تجاوز به اموال
۱۲۳	۲-۵ توهین به مقدسات
۱۲۴	۲-۶ جرایم سیاسی
۱۲۴	۲-۶-۱ محاربه
۱۲۶	۲-۶-۲ جاسوسی
۱۲۷	۲-۷ شرب خمر
۱۲۸	مبحث سوم: شهادت
۱۳۱	فصل پنجم: حقوق و آزادی‌های اقتصادی اقلیت‌ها
۱۳۱	مبحث اول: آزادی تجارت و کار
۱۳۱	۱-۱ داد و ستد و تجارت:
۱۳۲	الف- مالکیت
۱۳۳	ب- ید
۱۳۳	ج- شایستگی حقوقی
۱۳۴	۱-۲ آزادی انتخاب شغل
۱۳۵	۱-۳ فروش قرآن به اقلیت‌های دینی
۱۳۷	۱-۴ فروش اسلحه به اقلیت‌های دینی
۱۳۹	مبحث دوم: آزادی اقلیت‌ها در عقد قراردادها
۱۳۹	۲-۱ اجاره
۱۴۰	۲-۲ شفعه
۱۴۱	۲-۳ شرکت
۱۴۳	۲-۴ رهن
۱۴۳	۲-۵ مضاربه
۱۴۴	۲-۶ وکالت
۱۴۵	۲-۷ وقف
۱۴۷	۲-۸ نکاح

۱۴۷	۱-۸-۲ معنای لغوی
۱۴۸	۲-۸-۲ ازدواج مرد مسلمان با زنان اهل کتاب
۱۴۸	الف- ازدواج دائم
۱۵۵	ب- ازدواج موقت
۱۵۶	۳-۸-۲ ازدواج زن مسلمان با مرد غیر مسلمان
۱۵۸	۴-۸-۲ ازدواج اقلیت‌های دینی با یکدیگر
۱۵۹	۵-۸-۲ ازدواج اقلیت‌های مذهبی
۱۶۰	۶-۸-۲ نفقه
۱۶۱	۷-۸-۲ حضانت
۱۶۲	۹-۲ طلاق
۱۶۲	الف- طلاق غیر مسلمان
۱۶۳	ب- طلاق مسلمان غیر شیعه
۱۶۴	۱۰-۲ وصیت
۱۶۴	الف- وصیت مسلمان به غیر مسلمان
۱۶۷	ب- وصیت غیر مسلمان به مسلمان
۱۶۸	۲-۱۱ ارث
۱۶۸	الف- مورث غیر مسلمان و وارث مسلمان و مورث مسلمان و وارث غیر مسلمان
۱۷۰	ب- مورث و وارث مسلمان غیر شیعه
۱۷۱	ج- مورث مسلمان شیعه و وارث غیر شیعه و مورث مسلمان غیر شیعه و وارث شیعه
۱۷۱	د- مورث و وارث هر دو غیر مسلمان ولی پیزو دین یا مذهب جدا
۱۷۲	ه- مورث و وارث هر دو مسلمان غیر شیعه ولی تابع دو مذهب
۱۷۲	و: مورث و وارث هر دو غیر مسلمان و از یک دین
۱۷۳	بحث سوم: قاعده الزام
۱۷۳	۱-۳ معنی اصطلاحی
۱۷۴	۲-۳ مدارک قاعده
۱۷۶	۳-۳ کاربرد قاعده

۱۷۶.....	۳-۴ حدود قاعده
۱۷۸.....	نتیجه‌گیری بخش دوم
۱۸۰.....	نتیجه‌گیری کلی
۱۸۳.....	فهرست منابع

مقدمه:

«فان اعتزلوكم فلم يقاتلوكم و القوا اليكم السلم فما جعل الله لكم عليهم سبيلا»

هرگاه از جنگ کناره‌گیری کردند و تسلیم شدند در این صورت خدا برای شما راهی بر علیه آنها

(نساء: ۹۰)

نگشوده

«الحمد لله الذي علم الانسان ما لم يعلم و الصلاة و السلام على رسول الله و آله الطيبين و الطاهرين»

آن چه پیش روی دارید، حاصل تلاشی است که در آن کوشیده شده، در سایه معارف بلند

کتاب هدایت، گوشه‌ای از احکام زندگانی در یک جامعه اسلامی روشن شود.

از صدر اسلام تا کنون زندگانی مسلمانان و حیات جامعه اسلامی به شکل های گوناگون با

ادیان و مذاهب دیگر پیوند خورده، و میان آنها تاثیر متقابل وجود داشته است. از آنجا که شناسایی

دستورها و احکام اسلامی در زمینه این برخوردها و تنش‌ها میان مسلمانان و اقلیت‌های دینی و

مذهبی در جهان معاصر، که به اسلام اتهام سخت‌گیری نسبت به این اقلیت‌ها زده می‌شود، بسیار

راهگشا و کارساز است، این نوشتار، می‌کوشد با تکیه بر فقه و حقوق اسلام به این دستورها و

احکام، جهت مقابله با تبلیغات سوء و مسموم دست یابد و حقوق اقلیت‌ها، مسئولیت‌های آنان و

چگونگی روابط مسلمانان با ایشان را بیان کند.

«ما توفیقی الا بالله علیه توکلت و الیه انیب»

اهمیت موضوع:

موضوع این نوشتار، در جامعه اسلامی ما موضوع پر اهمیتی است، از همین رو مشاهده می شود که احکام فقهی فراوانی به این مبحث مربوط است. مباحثی در کتاب حدود، وصیت، نکاح و ... در منابع اسلامی نیز مطالب بسیاری در این زمینه و با بیان های گوناگون وجود دارد، تا آنجا که امیر المومنان در عهد نامه مالک می فرماید: «و اعلم ان الرعيه طبقات لا يصلح بعضها الا ببعض و لا غنى ببعضها عن بعض و منها اهل الجزيد و الخراج من اهل الذمه و مسلمة الناس و كل قدسى الله له سهمه و وضع على حده فريضة في كتابه او سئه نبیه (ص) عهدا منه عندنا محفوظا» :

ای مالک، بدان که مردم، طبقات گوناگونی هستند که برخی از آنها به واسطه برخی دیگر اصلاح و تکمیل می شوند و هیچیک از دیگری بی نیاز نیست. یکی از این طبقات، جزیه دهندگان از اهل ذمه و پردازندگان خراج از مردم تسلیم شده هستند. خداوند، برای هر یک از این گروه ها سهمی قرار داده و در کتاب یا سنت پیامبرش به صورت پیمانی محفوظ نزد ما قرار داده و برای آن حدودی لازم، معین کرده است. در این بیان نورانی، اهل ذمه، طبقه ای در جامعه اسلامی شمرده شده اند و بر حقوق آنها تاکید شده است.

همچنین، پیامبر اکرم نیز با تعریفی که از مسلمان ارائه داده، تکلیف همگان را در مورد اقلیت های مذهبی روشن ساخته است « من استقبل قبلتنا و شهد شهادتنا و اهل ذبیحتنا فهو المسلم، له ما لنا و علیه ما علينا»: هر کس به قبله ما، روی کند و به شهادت ما، شهادت دهد و ذبح ما را حلال بداند، مسلمان است و برای او، همان است که برای ماست و علیه او همان است که علیه ماست.

از طرفی، در دنیای امروز و با توجه به وضعیت ویژه آن، مساله چگونگی برخورد و ارتباط با اقلیت‌های دینی و مذهبی در کشور، اهمیت دوچندانی یافته است. بنابراین باید گفت، این موضوع، یکی از موضوعاتی است که امروزه، جهان، به ویژه جامعه اسلامی ما، به شدت نیازمند آن است تا جلو افراط و تفریط‌های معترضانه برخی افراد به اصطلاح روشن فکر، از سویی و افراد متعصب افراطی از سوی دیگر، گرفته شود در مقام عمل هم، حکومت اسلامی با توجه به مقتضیات زمان و مکان، چگونگی برخورد و ارتباط با اقلیت‌ها را بازشناسد.

پیشینه موضوع:

حقوق اقلیت‌های دینی و مذهبی از دیرباز، به عنوان یک اصل در فقه اسلامی مطرح شده و برخی از علما و فقها از جمله علامه حلی، شیخ طوسی و شیخ نجفی و ... تا حدودی به شکل پراکنده و کلی به تبیین مبانی این حقوق، در آثار خود پرداختند، اما به دلیل نبودن حکومت اسلامی، آن چنان که شایسته بود به این مطلب پرداخته نشده. اما پس از پیروزی انقلاب با فضای خاصی که در اثر تشکیل حکومت اسلامی به وجود آمد، زمینه‌ی پرورش این گونه بحث‌ها فراهم شد، و افرادی مثل آیه الله عمید زنجانی، روح الله شریعتی و فهیمی به طرح بخشی از این حقوق، در آثار خود پرداختند.

قانون اساسی نیز حوزه گسترده‌ای از حقوق را برای اقلیت‌ها در نظر گرفته است، اما با توجه به عواملی مثل گسترش فن آوری، گسترش مجامع جهانی و تاکید بسیار بر رعایت حقوق بشر و اقلیت‌ها، این مباحث، اهمیت بیشتری یافته و از هر جهت، مورد توجه است. لذا تبیین بیشتر این مباحث حقوقی، متناسب با نیازهای زمان، همچنان احساس می‌شود.

هدف:

این نوشتار، بر آن است، تا به بیان گوشه‌ای از احکام اجتماعی اسلامی و چگونگی روابط مسلمانان با اقلیت‌ها بپردازد، و حقوق آنها را در جامعه اسلامی مان بشناساند. با استفاده از منابع غنی اسلامی و شیعی به ویژه قرآن کریم، به همراه کلام معصومان (علیهم السلام) در کنار شناخت دقیق و مناسب زمان حاضر و اوضاع آن، می‌توان چنان که هدف این نوشته است یکی از مسائل مهم جامعه اسلامی را در عصر حاضر حل کرد و جایگاه اقلیت‌ها در آن روشن ساخت.

با توجه به آنچه تا کنون گفته شد اهداف این رساله بدین شرح است:

- ۱- بررسی حقوق و آزادی‌هایی که اسلام به اقلیت‌ها داده
- ۲- تبیین رعایت حقوق انسانی و عدم تبعیض در برخورداری از حقوق و آزادی‌های اساسی و مشروع

روش تحقیق:

این رساله، تحقیقی کتابخانه‌ای، بر مدار آیات کریمه قرآن و معارف اسلامی مرتبط با موضوع است و سعی شده، از آیات قرآن مربوط به بحث، استفاده گردد و کتب فقهی و حقوقی مرتبط با موضوع برای بررسی حقوق، مورد استفاده قرار گرفته و یادداشت برداری انجام شود، آنگاه چارچوب و ساختار مناسبی که در حد امکان جامع و مانع باشد در نظر گرفته شود.

تعریف مساله و فرضیه ها:

در طول تاریخ حیات انسان به ویژه پس از پیدایش تمدن‌ها و اجتماعات بزرگ انسانی، گروه‌های مختلف، با عقاید و مذاهب گوناگون، ناگزیر از داشتن روابط گوناگون با یکدیگر هستند.

به همین جهت، یکی از بحث‌های مطرح، که در حکومت اسلامی به خصوص در شرایط کنونی وجود دارد، موضوع حقوق اقلیت‌های دینی و مذهبی است. حال باید دید که دامنه و گستره حقوق این اقلیت‌ها در جوامع اسلامی و قانون اساسی تا چه اندازه است. در این مورد می‌توان چند فرضیه را در نظر گرفت.

۱- اقلیت‌ها چون مبنای غیر دینی و مخالف اکثریت دارند، از هیچ گونه حقوقی برخوردار نیستند و باید یا مسلمان شوند یا سرزمین اسلام را ترک کنند.

۲- اقلیت‌ها از دیدگاه فقه اسلامی، با رعایت شروط خاصی از برخی حقوق شهروندی، نه همه حقوقی که برای سایر شهروندان (اکثریت) در نظر گرفته شده برخوردارند.

۳- اقلیت‌ها از تمامی حقوق شهروندی مانند سایر شهروندان برخوردارند.

ساختار:

پایان‌نامه، مشتمل بر دو بخش تنظیم شده است که هر بخش، شامل چند فصل و هر فصل، شامل چند بحث می‌باشد. سعی شده است تا جایی که امکان داشته باشد، این فصل‌ها و بحث‌ها بر اساس ابواب فقهی و حقوقی تنظیم گردد.

رؤوس مطالبی که در پایا نامه ملاحظه می‌شود عبارتند از:

کلیات: که شامل شناسایی اقلیت‌ها، تاریخچه و لزوم احترام به اقلیت‌ها و قرارداد ذمه می‌شود

حقوق اقلیت‌ها: که به انواع حقوق عطا شده به اقلیت‌ها اشاره دارد و شامل چند فصل است:

فصل اول، به مفهوم حق و آزادی پرداخته.

در فصل دوم، حقوق و آزادی‌های اساسی اقلیت‌ها، در ضمن دو بحث آزادی شخصی و آزادی فکر بررسی شده است.

فصل سوم، به حقوق سیاسی اقلیت‌ها، آزادی و محدودیت‌های آنان در امر سیاست پرداخته شده است.

فصل چهارم، به حقوق قضایی و آزادی اقلیت‌ها پرداخته و از سه مبحث حقوق قضایی، حقوق

کیفری و شهادت تشکیل شده که در مبحث اول از حق دادخواهی، قضاوت، داوری اقلیت‌ها،

بحث شده و در مبحث دوم، انواع جرایمی که ممکن است در رابطه با اقلیت‌ها، وجود داشته

باشد بررسی می‌شود و مبحث سوم، نیز به شهادت مربوط به اقلیت‌ها پرداخته.

فصل پنجم که فصل آخر این رساله و با عنوان حقوق و آزادی اقتصادی اقلیت‌ها است، دارای سه مبحث است، در مبحث اول این فصل آزادی تجارت و شغل اقلیت‌ها بررسی شده و در مبحث دوم از انواع قراردادهای در رابطه با اقلیت‌ها بحث شده، در مبحث آخر نیز از قاعده الزام برای تکمیل مباحث این فصل استفاده شده است.

البته در این رساله، سعی شده غیر از حقوق و آزادی‌هایی که اسلام، به اقلیت‌ها داده، تکالیف و مسئولیت‌هایی که بر عهده آنان گذاشته را نیز بیان کند. و باید توجه داشت که چون اقلیت‌های مذهبی، نسبت به اقلیت‌های دینی از آزادی بیشتری برخوردارند، اغلب در مواردی که حقوق آنها با شیعیان تفاوت دارد، مورد بررسی قرار گرفته.

بخش اول:

کلیات

فصل اول: شناسایی اقلیتها

فصل دوم: تاریخچه حقوق اقلیتها

فصل سوم: لزوم احترام به حقوق اقلیتها

فصل اول : شناسایی اقلیت‌ها

مبحث اول: تعریف اقلیت

اقلیت در لغت به معنی قسمت کمتر، بخش کمتر و مقابل اکثریت است و در اصطلاح، جمعیت یا گروهی را می‌گویند که دارای نژاد یا مذهب یا آداب و رسوم خاصی باشند و در مملکتی زندگانی کنند که اکثر مردم آن مملکت، دارای آن مذهب یا آداب و رسوم نباشند.^۱ اما اقلیت را بنا بر تعریف جامعی که از دشنه^۲، ارائه شده، می‌توان این گونه تعریف کرد، اقلیت، گروهی از شهروندان کشور هستند که به لحاظ عددی، بخش کمتر جمعیت کشور را تشکیل می‌دهند و در حاکمیت کشور، شرکت و دارای خصوصیت قومی، مذهبی یا زبانی متفاوت از اکثریت افراد جامعه بوده و نوعی حس همبستگی در آنها وجود دارد که از اراده جمعی برای بقا، نشأت می‌گیرد و هدف آنها، دستیابی به مساوات و برابری حقیقی و حقوقی با اکثریت مردم می‌باشد.^۳ به طور کلی برای اینکه جمعیتی به عنوان اقلیت، شناخته شود باید این مشخصه‌ها را داشته باشد .

الف- از لحاظ تعداد، کمتر از سایر اقشار جمعیت باشند

ب- تفاوت نژادی، زبانی، ملی یا مذهبی داشته باشند^۴

۱- دکتر عمید، فرهنگ عمید، انتشارات امیر کبیر، تهران، ۱۳۷۸.

۲- Deschenes

۳- پاتریک ترنبری، حقوق بین الملل و حقوق اقلیت ها، ترجمه آزینا شمشادی، علی اکبر آقایی، ۱ جلد، چاپ اول، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران، ۱۳۷۹، ص ۱۱- مدنیان غلام رضا، دکتر حسین آل کجیاف- نگاه قوانین بین الملل به مساله اقلیتها
www.Dezco.Ir/maghalat/agaliat.ntm